

دوره دهم - سال سوم

تاریخ چاپ: ۱۳۹۷/۱۰/۵

شماره چاپ: ۱۲۴۷

شماره ثبت: ۵۲۵

بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور

۵۷. تبصره «۱۶» بند «الف»، «ب» و «ج»

تسهیلات قرض الحسنه

کد موضوعی: ۲۲۰

شماره مسلسل: ۱۶۲۹۱

دی ماه ۱۳۹۷

معاونت پژوهش‌های اقتصادی

دفتر مطالعات اقتصادی

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده.....
۳.....	احکام مرتبط با پرداخت تسهیلات قرض الحسنه در لایحه بودجه.....
۴.....	مصارف تسهیلات قرض الحسنه در سال ۱۳۹۷.....
۸.....	پیشینه تسهیلات قرض الحسنه ازدواج.....
۱۱.....	عملکرد تسهیلات قرض الحسنه ازدواج در سال ۱۳۹۷.....
۱۵.....	بررسی تسهیلات قرض الحسنه ازدواج در لایحه بودجه سال ۱۳۹۸.....
۱۶.....	امکان سنجی افزایش مبلغ تسهیلات ازدواج در سال ۱۳۹۸.....
۲۱.....	امکان برنامه ریزی برای مازاد منابع قرض الحسنه بانکها.....
۲۲.....	دیدگاه مخالفان افزایش مبلغ تسهیلات قرض الحسنه ازدواج.....
۲۴.....	جمع بندی و ارائه پیشنهاد اصلاحی.....

بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور
۵۷. تبصره «۱۶» بندهای «الف»، «ب» و «ج»
تسهیلات قرض الحسنه

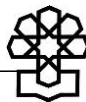
چکیده

اعطای تسهیلات قرض الحسنه ازدواج به جوانان به تناسب هزینه‌های زندگی و تورم سالیانه یکی از اقدامات مؤثر در زمینه فراهم کردن شرایط ازدواج جوانان (موضوع بند «۲» اصل چهل‌وسوم (۴۳) قانون اساسی) است. در بند «الف» تبصره «۱۶» لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور، همچون سال‌های گذشته، موضوع پرداخت تسهیلات قرض الحسنه ازدواج دیده شده است که مبلغ آن برای هریک از زوجین ۱۵۰ میلیون ریال (مشابه سال قبل) است. این درحالی است که شاخص قیمت مصرف‌کننده در پایان آذر ۱۳۹۷ نسبت به ماه مشابه سال قبل ۳۷/۴ درصد رشد داشته است. این شاخص در گروه‌های خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها، مبلمان و لوازم خانگی و اجاره مسکن به ترتیب ۵۱/۹، ۶۸ و ۲۳/۹ درصد رشد داشته است. همچنین شاخص کالاهای بادوام که نزدیک‌ترین شاخص به اقلام جهیزیه است، حدود ۸۳ درصد رشد را تجربه کرده و میانگین قیمت مسکن در تهران نیز ۹۱/۸ درصد رشد داشته است. لذا ضروری است برای حفظ اثرگذاری سیاست تسهیلات قرض الحسنه ازدواج، مبلغ آن متناسب با هزینه‌های ازدواج و تشکیل خانواده افزایش یابد.

به همین دلیل پیشنهاد افزایش مبلغ تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج توسط نمایندگان مجلس به کمیسیون‌های مختلف داده شده است. در این گزارش با بررسی منابع و مصارف تسهیلات قرض‌الحسنه نشان داده شده است که افزایش مبلغ تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج تا سیصد میلیون ریال در صورت پایبندی بانک‌ها به بخشنامه بانک مرکزی مبنی بر رعایت ۹۵٪ برای حداقل نسبت تسهیلات قرض‌الحسنه به سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز حتی بدون استفاده از منابع قرض‌الحسنه جاری ممکن است.

اگرچه افزایش مبلغ تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج از جهت منابع مورد نیاز ممکن و از جهت افزایش هزینه‌های مرتبط نیز ضروری است؛ ولی با توجه به افزایش مبلغ اقساط و کاهش توان بازپرداخت توسط گیرندگان تسهیلات، افزایش این مبلغ به دوپست و پنجاه میلیون ریال پیشنهاد می‌شود.

حتی در صورت افزایش مبلغ تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج به ۲۵۰ میلیون ریال، با مازاد منابع قرض‌الحسنه در سال ۱۳۹۸ روبه‌رو خواهیم بود که با هدف کاهش مصارف غیرضرور، لازم است مصارف اولویت‌دار در قانون بودجه تعیین شود. با توجه به سیاست‌های کلی نظام در موضوع جمعیت یکی از بهترین مصادیق، تسهیلات قرض‌الحسنه تولد فرزند است که جعل‌ناپذیر و قابل راستی‌آزمایی سیستمی است؛ لذا پیشنهاد می‌شود پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه تولد فرزند حداقل به مبلغ ۳۰ میلیون ریال و با بازپرداخت دوساله در بودجه سال ۱۳۹۸ اضافه شود.

احکام مرتبط با پرداخت تسهیلات قرض الحسنه در لایحه بودجه

در جدول زیر احکام مرتبط با پرداخت تسهیلات قرض الحسنه در لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ آمده است:

جدول ۱. احکام مرتبط با پرداخت تسهیلات قرض الحسنه در لایحه بودجه سال ۱۳۹۸

تغییر نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۷	متن لایحه	بند	تبصره
بدون تغییر	«به منظور حمایت از ازدواج جوانان بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است کلیه بانکها و مؤسسات اعتباری کشور را ملزم کند به اندازه سهم خود از مجموع کلیه منابع در اختیار پس انداز، جاری و سپرده قرض الحسنه بانکها در پرداخت تسهیلات قرض الحسنه مشارکت کرده و تسهیلات قرض الحسنه ازدواج را در اولویت نخست پرداخت قرار دهند. تسهیلات قرض الحسنه ازدواج برای هر یک از زوجها در سال ۱۳۹۸، یکصد و پنجاه میلیون (۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال با دوره بازپرداخت پنج ساله می باشد. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است گزارش عملکرد این بند را هر ۶ ماه یکبار به کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.	«الف»	«۱۶»
اضافه شدن استنادهای قانونی در ابتدای بند	در اجرای بند «ب» ماده (۸۳) قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۱۴ و ماده (۵۳) قانون احکام دائمی برنامه های توسعه کشور مصوب ۱۳۹۵/۱۱/۱۰، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است از طریق بانکهای عامل مبلغ بیست هزار میلیارد (۲۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال مانده سپرده های قرض الحسنه بانکی و رشد مبلغ مزبور را به تفکیک چهارده هزار میلیارد (۱۴,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به کمیته امداد امام خمینی (ره) و شش هزار میلیارد (۶,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به سازمان بهزیستی با معرفی دستگاه های ذی ربط به مددجویان و کارفرمایان طرح های	«ب»	«۱۶»

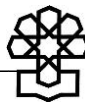
تغییر نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۷	متن لایحه	بند	تبصره
	اشتغال مددجویی به صورت تسهیلات قرض‌الحسنه پرداخت کند. در صورتی که هر یک از دستگاه‌های مذکور نتوانند به هر میزان سهمیه تسهیلات خود را تا پایان آذرماه ۱۳۹۸ استفاده کنند، سهمیه مذکور به دستگاه دیگر تعلق می‌گیرد.		
بدون تغییر	در اجرای ماده (۷۷) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت(۲)، مبلغ یک‌هزار میلیارد (۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال از منابع قرض‌الحسنه بانک‌ها، در اختیار ستاد مردمی رسیدگی به امور دیه و کمک به زندانیان نیازمند با اولویت زندانیان زن نیازمند، قرار می‌گیرد.	«ج»	«۱۶»

با توجه به اهمیت موضوع پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج در این گزارش پس از بررسی عملکرد تسهیلات قرض‌الحسنه و به طور خاص تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج، به بررسی کارشناسی این موضوع و ارائه پیشنهاد‌های اصلاحی لازم پرداخته می‌شود.

مصارف تسهیلات قرض‌الحسنه در سال ۱۳۹۷

براساس گزارش بانک مرکزی^۱ برای سال ۱۳۹۷ در مجموع بالغ بر ۲۳۷ هزار میلیارد ریال تسهیلات قرض‌الحسنه در سرفصل‌های مختلف به کلیه بانک‌های کشور ابلاغ شده است که بخش عمده معادل ۱۹۵ هزار میلیارد ریال با سهم ۸۳ درصد به تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج اختصاص دارد. همچنین مددجویان تحت پوشش کمیته امداد (با سهم ۰.۶٪)، مددجویان تحت

۱. نامه شماره ۹۷/۳۷۴۶۷۲ مورخ ۱۳۹۷/۱۰/۲۲ بانک مرکزی به مرکز پژوهش‌های مجلس. مأخذ عمده داده‌های استفاده شده در این گزارش، همین نامه است.

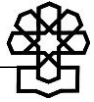
پوشش بهزیستی (با سهم ۰.۳٪)، مشاغل خانگی (با سهم ۰.۳٪) و ازدواج و ودیعه مسکن کارکنان ارتش (با سهم ۰.۵٪) بخش دیگر تسهیلات ابلاغی بانک مرکزی را شامل می‌شود. با این وجود، عملکرد بانک‌ها در ۶ ماه ابتدایی سال نشان‌دهنده فاصله چشمگیر از سهمیه‌های ابلاغی بانک مرکزی است. در جدول زیر سهمیه‌های ابلاغی بانک مرکزی و عملکرد بانک‌ها نمایش داده شده است:

جدول ۲. مصارف تسهیلات قرض‌الحسنه در سال ۱۳۹۸ (ارقام به میلیارد ریال / درصد)

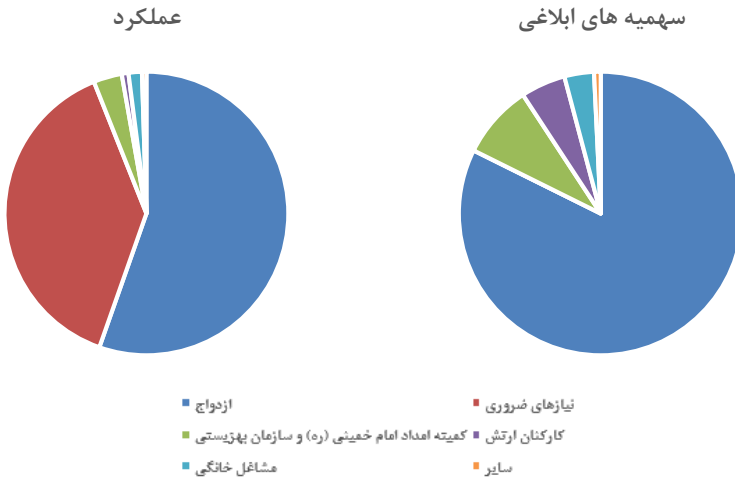
نسبت عملکرد به سهمیه	سهم از کل عملکرد	عملکرد ۶ ماهه	سهم از کل سهمیه	سهمیه برای سال ۱۳۹۷	
۴۳	۵۵	۸۳,۹۹۶	۸۲	۱۹۵,۲۹۵	ازدواج (بند «الف» تبصره «۱۶»)
۲۵	۳	۴,۹۱۳	۸	۲۰,۰۰۰	کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی (بند «الف» و «ب» تبصره «۱۶»)
۲۲	۰	۲۲۲	۰	۱,۰۰۰	ستاد دیه (بند «ج» تبصره «۱۶»)
۱۰	۱	۱,۱۶۱	۵	۱۲,۱۰۰	کارکنان ارتش (بند «ه» تبصره «۱۶»)
۲۹	۲	۲۳,۱۴	۳	۸,۰۰۰	مشاغل خانگی (ماده (۷) قانون ساماندهی و حمایت از مشاغل خانگی)
-	۳۹	۵۸,۵۱۶	۰	۰	نیازهای ضروری (درمان و بیماری، تحصیل و...)
۱۹	۰	۹۴	۰	۵۰۰	قرض‌الحسنه در اختیار بانک مرکزی (ریاست)
۲۹۶	۰	۲۹۶	۰	۱۰۰	ودیعه مسکن
۱۱	۰	۲۱,۳۵	۰	۲۰۰	حمام روستایی
-	۰	۱۲۷,۲۴	۰	۰	اشتغال ایثارگران (بند «پ» ماده (۸۹) قانون برنامه ششم)
۶۴	۱۰۰	۱۵۱,۶۶۱	۱۰۰	۲۳۷,۱۹۵	جمع کل

بانک‌ها در این مدت بالغ بر ۱۵۱ هزار میلیارد ریال تسهیلات قرض‌الحسنه پرداخت کرده‌اند که تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج با حدود ۸۴ هزار میلیارد ریال عملکرد، سهمی حدود ۵۵ درصد را به خود اختصاص داده است. بعد از آن تسهیلات قرض‌الحسنه برای نیازهای ضروری (درمان و بیماری، تحصیل و ...) با عملکرد بالغ بر ۵۸/۵ هزار میلیارد ریال (حدود ۳۹٪ سهم) در جایگاه دوم پرداخت قرار دارد. این درحالی است که بانک مرکزی سهمیه‌ای برای پرداخت این تسهیلات به بانک‌ها ابلاغ نکرده است؛ همچنین در وبسایت بانک مرکزی یا سایر بانک‌ها افراد مشمول این تسهیلات و سازوکار پرداخت آن بیان نشده است و بانک‌ها به تشخیص خود و به اشخاص مورد نظر خود این تسهیلات را پرداخت کرده‌اند و بانک مرکزی نیز نتوانسته مانع آن شود. شایان ذکر است بر اساس بخشنامه مورخ ۱۳۹۷/۳/۸ بانک مرکزی^۱، سقف تسهیلات ضروری برابر ۱۰۰ میلیون ریال است و لذا در صورت رعایت این سقف توسط بانک‌ها حداقل ۵۸۵ هزار نفر باید از این تسهیلات برخوردار شده باشند که اطلاعات میدانی پرداخت این تعداد تسهیلات ضروری را تأیید نمی‌کند. نکته قابل توجه آنکه ۸۴ درصد این تسهیلات توسط بانک‌های خصوصی و ۱۳ درصد آن توسط بانک‌های خصوصی شده پرداخت شده است. در نمودار زیر سهمیه‌های ابلاغی و عملکرد بانک‌ها مقایسه شده است:

1. <https://www.cbi.ir/showitem/17870.aspx>

نمودار ۱. سهمیه‌های ابلاغی و عملکرد سرفصل‌های تسهیلات قرض‌الحسنه

مقایسه دو نمودار فوق و تفاوت فاحش سهمیه‌های ابلاغی و عملکرد بانک‌ها حاکی از ضعف تنظیم‌گری بانک مرکزی در حوزه تخصیص منابع قرض‌الحسنه است. از آنجا که منابع قرض‌الحسنه پس‌انداز عموماً با اهداف خیرخواهانه و با اعتماد به نظام بانکی در بانک‌ها سپرده‌گذاری شده است، نیازمند نظارت مضاعف بانک مرکزی بر بانک‌هاست. برخی از لوازم این تشدید نظارت عبارتند از:

• اصلاح قوانین و مقررات مرتبط و محدود کردن سرفصل‌های مجاز پرداخت

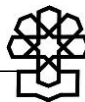
تسهیلات قرض‌الحسنه: سرفصل‌هایی مانند تسهیلات ضروری می‌تواند زمینه انحراف منابع قرض‌الحسنه و تخصیص آن به اشخاص خاص را فراهم کند، لذا لازم است سرفصل‌های پرداخت تسهیلات به مواردی که جعل‌ناپذیر و قابل راستی‌آزمایی هستند محدود شود.

• **ضرورت فراهم کردن دسترسی عادلانه همه متقاضیان به تسهیلات**
قرض‌الحسنه توسط بانک مرکزی: لازم است مانند تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج، ویژگی‌های افراد مشمول دریافت تسهیلات در سرفصل‌های مختلف و سازوکار دریافت آن توسط بانک مرکزی مشخص و از طریق سامانه یا روش‌های دیگر بر رعایت آن نظارت شود.

پیشینه تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج

از مهم‌ترین و عمومی‌ترین سیاست‌های کشور در حمایت از ازدواج جوانان از سال‌های ابتدایی دهه ۱۳۸۰ تاکنون تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج بوده است. پرداخت این تسهیلات به امر ازدواج به ویژه در خانوارهای با درآمد زیر متوسط موجب تسهیل و تسریع در ازدواج جوانان می‌شود، از این رو تعیین میزان و سازوکارهای پرداخت این تسهیلات در شبکه بانکی کشور از اهمیت زیادی برخوردار است.

از انتهای سال ۱۳۸۷ همزمان با افزایش مبلغ تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج از ۱۰ به ۲۰ میلیون ریال، پرداخت این تسهیلات در قالب سامانه متمرکز تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج پیگیری شده است. تعداد، مجموع و میزان تسهیلات قرض‌الحسنه پرداخت شده در سال‌های اخیر در جدول ذیل آمده است:

جدول ۳. میزان تسهیلات قرض الحسنه، تعداد و مجموع تسهیلات پرداخت شده

(نفر/ میلیون ریال)

سال	تعداد تسهیلات پرداختی	مبلغ کل تسهیلات پرداختی	مبلغ تسهیلات قرض الحسنه ازدواج برای افراد عادی*	میانگین تسهیلات پرداختی به هر نفر
۱۳۸۷	۱،۲۰۴	۲۷،۷۴۰	۲۰	۲۳/۰
۱۳۸۸	۹۹۲،۶۳۴	۲۰،۰۸۲،۷۴۶	۲۰	۲۰/۲
۱۳۸۹	۱،۲۰۰،۳۰۶	۲۴،۲۴۱،۳۱۸	۲۰	۲۰/۲
۱۳۹۰	۱،۳۴۸،۰۷۸	۳۵،۶۱۰،۵۴۵	۲۵	۲۶/۴
۱۳۹۱	۱،۰۰۴،۹۱۳	۳۱،۴۱۳،۹۵۶	۳۰	۳۱/۳
۱۳۹۲	۹۴۴،۶۲۷	۲۹،۰۶۳،۴۱۵	۳۰	۳۰/۸
۱۳۹۳	۱،۲۹۳،۸۴۴	۳۹،۲۵۸،۱۰۰	۳۰	۳۰/۳
۱۳۹۴	۸۰۵،۷۴۶	۲۴،۵۴۷،۹۰۰	۳۰	۳۰/۵
۱۳۹۵	۱،۰۲۰،۲۲۹	۹۸،۲۳۴،۰۰۰	۱۰۰	۹۶/۳
۱۳۹۶	۱،۱۷۵،۴۳۵	۱۲۲،۵۲۶،۱۲۹	۱۰۰	۱۰۴/۲
۱۳۹۷**	۸۳۹،۷۶۵	۱۳۱،۱۶۱،۵۱۰	۱۵۰	۱۵۶

* با توجه به مفاد ماده (۵۰) قانون جامع ایثارگران، افراد مندرج در قانون مذکور، مشمول اخذ قرض الحسنه ازدواج به میزان دو برابر افراد عادی هستند.
** اطلاعات مربوط به ۱۵ دی ۱۳۹۷.

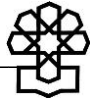
همان طور که ملاحظه می شود میزان تسهیلات قرض الحسنه ازدواج از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴ به رغم افزایش هزینه های ازدواج، تغییر چشمگیری نکرده بود و ثابت ماندن مبلغ تسهیلات قرض الحسنه ازدواج باعث شده بود که این سیاست، نتواند اثرگذاری لازم را در حمایت از ازدواج جوانان داشته باشد. این موضوع در تبصره «۲۹» قانون بودجه سال ۱۳۹۵ مورد توجه قرار گرفت و بر اساس آن، مبلغ تسهیلات قرض الحسنه ازدواج از ۳۰ به ۱۰۰ میلیون ریال و دوره بازپرداخت آن از سه به چهار سال افزایش پیدا کرد. این حکم در بند «ج» تبصره «۱۶»

قانون بودجه سال ۱۳۹۶ نیز تکرار شد. در بند «ب» تبصره «۱۶» لایحه بودجه سال ۱۳۹۷ نیز میزان تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج برای هریک از زوجین یکصد میلیون ریال دیده شده بود. با این وجود در جریان بررسی لایحه بودجه در مجلس، پیشنهاد افزایش تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج در کمیسیون‌های مختلف به تصویب رسید. در همین حین و قبل از تصویب قانون بودجه در مجلس، در تاریخ ۱۳۹۷/۱۰/۱۸ با موافقت رئیس‌جمهور سقف پرداخت وام ازدواج به جوانان از ۱۰ میلیون به ۱۵ میلیون تومان افزایش یافت؛ پس از آن، این موضوع در مجلس نیز تصویب شد و مدت زمان بازپرداخت تسهیلات به پنج سال افزایش یافت.

– آیا افزایش مبلغ تسهیلات منجر به طولانی شدن صف شده است؟

افزایش مبلغ تسهیلات قرض‌الحسنه از ۳۰ به ۱۰۰ میلیون ریال در تبصره «۲۹» قانون بودجه سال ۱۳۹۵، توانست به‌طور قابل توجهی وضعیت پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج را بهبود بخشد، به‌طوری که تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج پرداختی در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال قبل، از جهت تعداد و ارزش به ترتیب $۲۶/۶$ و $۳۰۰/۸$ درصد رشد داشته است. در سال ۱۳۹۶ نیز تسهیلات ازدواج پرداختی نسبت به سال قبل از جهت ارزش و تعداد به ترتیب ۲۴ و ۱۵ درصد رشد داشته است. همچنین صف دریافت تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج از حدود ۵۰۰ هزار نفر در سال ۱۳۹۵ به حدود ۲۰۰ هزار نفر کاهش یافته است. در واقع ورود مجلس و افزایش مبلغ تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج موجب تشدید نظارت بانک مرکزی بر مصرف منابع قرض‌الحسنه توسط بانک‌ها، کاهش انحراف^۱ در مصارف قرض‌الحسنه و جلوگیری از پرداخت تسهیلات به کارمندان بانک‌ها از محل

۱. رئیس کل بانک مرکزی در مراسم دهمین سالگرد تأسیس بانک قرض‌الحسنه مهر ایران (۲۰ آذرماه ۱۳۹۶) به موضوع کاهش انحراف در مصارف قرض‌الحسنه پس از افزایش مبلغ تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج به ۱۰۰ میلیون ریال اذعان داشته است.

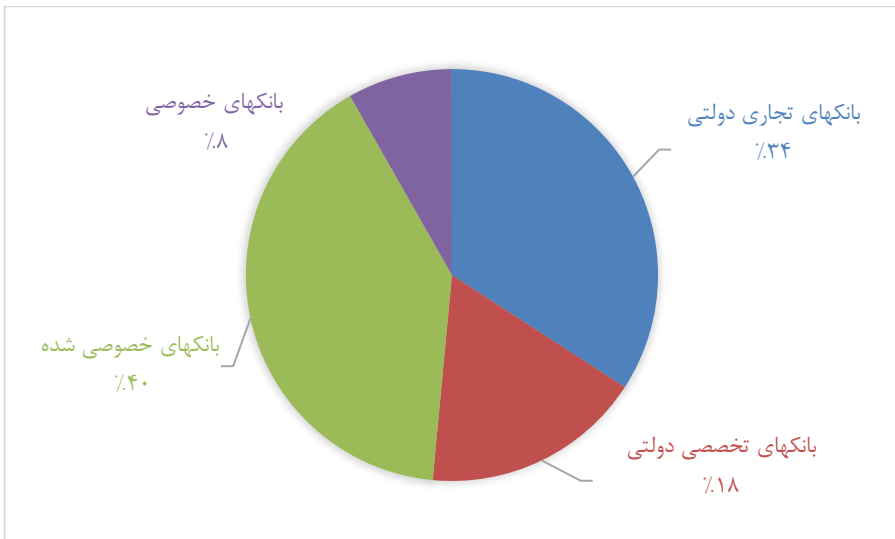

منابع قرض الحسنه و افزایش تعداد بانک‌های عضو سامانه قرض الحسنه ازدواج در سال‌های اخیر شده است. بنابراین به علت افزایش نظارت بانک مرکزی و نیز اجرای طرح ضربتی ازدواج در سال ۱۳۹۶، افزایش در مبلغ تسهیلات قرض الحسنه نه تنها موجب افزایش طول صف نشده است بلکه موجبات کاهش آن را نیز فراهم کرده است.

عملکرد تسهیلات قرض الحسنه ازدواج در سال ۱۳۹۷

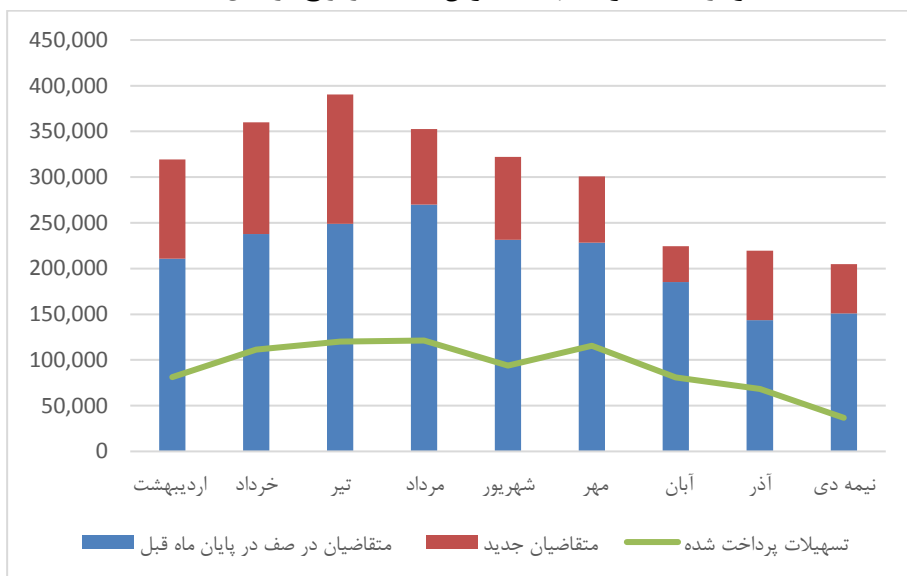
همان‌طور که در جدول ۳ نشان داده شده است از ابتدای سال ۱۳۹۷ تا نیمه دی ماه تعداد ۸۳۹۷۶۵ فقره تسهیلات قرض الحسنه ازدواج، مجموعاً به مبلغ ۱۳۱،۱۶۲ میلیارد ریال پرداخت شده است که سهم گروه‌های مختلف بانک‌ها در نمودار زیر نمایش داده شده است:

نمودار ۲. سهم انواع بانک‌ها از پرداخت تسهیلات قرض الحسنه ازدواج تا نیمه دی ۱۳۹۷

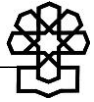

همچنین تعداد تسهیلات پرداخت شده و تعداد افراد در صف در ماه‌های مختلف سال جاری نیز در نمودار بعد قابل مشاهده است:

نمودار ۳. عملکرد تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج در سال ۱۳۹۷

بر این اساس در نیمه دی‌ماه تعداد ۱۶۸۱۹۳ نفر در صف دریافت تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج بوده‌اند. در صورتی که از ابتدای سال تعداد ۱۵۰ هزار تسهیلات بیشتر (ماهانه ۱۵ هزار فقره) در نیمه دی‌ماه، کمتر از ۲۰ هزار نفر در صف دریافت تسهیلات قرار داشتند. این امر نیازمند ۲۲۵۰۰ میلیارد ریال منابع بوده است که اگر بانک مرکزی بر پرداخت تسهیلات ضروری بانک‌ها نظارت بیشتری می‌کرد و موجب کاهش ۴۰ درصدی پرداخت این تسهیلات می‌شد، این امکان فراهم شده بود.

توزیع متقاضیان در مراحل مختلف دریافت تسهیلات قرض الحسنه ازدواج به شرح

ذیل است:

جدول ۴. تعداد متقاضیان تسهیلات قرض الحسنه ازدواج در صف

مراحل	تعیین شعبه	پذیرش در شعبه	تکمیل مدارک	اخذ وام	مجموع
تعداد	۵۱،۹۹۹	۳۸،۱۵۶	۵۷،۴۵۸	۲۰،۵۸۰	۱۶۸،۱۹۳
درصد	۳۱	۲۳	۳۴	۱۲	۱۰۰

بر اساس جدول ۴ در مجموع ۹۰۱۵۵ نفر از اشخاص متقاضی در صف هنوز به مرحله

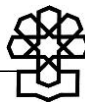
ورود به شعبه نرسیده‌اند و ۷۸۰۳۸ نفر در حال تکمیل مدارک و دریافت وام هستند.

توزیع استانی پرداخت تسهیلات قرض الحسنه ازدواج نیز در جدول ذیل تشریح شده

است:

جدول ۵. توزیع استانی تسهیلات قرض الحسنه ازدواج

نام استان	تسهیلات پرداخت شده		نسبت تعداد درصاف به تعداد پرداختی
	تعداد	مبلغ (ارقام به میلیون ریال)	
اردبیل	۱۶,۰۵۶	۲,۴۸۷,۸۰۰	۲۳
اصفهان	۴۷,۴۸۳	۷,۵۶۶,۷۵۰	۱۳
البرز	۲۳,۵۹۳	۲,۵۲۶,۹۶۰	۱۹
ایلام	۷,۷۹۶	۱,۳۱۴,۸۵۰	۱۴
آذربایجان شرقی	۴۲,۹۶۸	۶,۶۱۲,۱۷۰	۲۰
آذربایجان غربی	۴۰,۴۸۴	۶,۲۰۳,۵۰۰	۲۱
بوشهر	۱۱,۲۳۰	۱,۷۵۵,۱۵۰	۱۳
تهران	۱۰۰,۸۴۶	۱۵,۷۵۹,۷۵۰	۱۷
چهارمحال بختیاری	۱۳,۴۳۲	۲,۰۹۶,۳۳۰	۱۳
خراسان جنوبی	۱۰,۳۴۴	۱,۶۰۲,۷۵۰	۱۶
خراسان رضوی	۷۴,۹۹۰	۱۱,۷۳۷,۶۱۰	۲۴
خراسان شمالی	۱۱,۹۷۶	۱,۸۶۹,۵۰۰	۲۸
خوزستان	۶۱,۵۰۹	۹,۵۲۶,۴۳۰	۲۹
زنجان	۱۳,۵۸۲	۱,۹۵۲,۸۵۰	۱۹
سمنان	۶,۹۲۴	۱,۱۰۸,۱۰۰	۱۴
سیستان و بلوچستان	۲۹,۰۲۰	۴,۳۹۴,۹۰۰	۲۱
فارس	۴۹,۸۱۳	۷,۸۳۱,۶۳۰	۱۸
قزوین	۱۳,۱۱۳	۲,۰۳۴,۲۰۰	۱۹
قم	۱۱,۶۳۵	۱,۸۶۳,۰۵۰	۱۸
کردستان	۱۹,۷۱۳	۳,۰۰۳,۶۵۰	۱۹
کرمان	۳۴,۹۱۶	۵,۴۶۹,۱۴۰	۲۲
کرمانشاه	۲۴,۳۷۶	۳,۸۱۴,۷۸۰	۲۳
کهگیلویه و بویر احمد	۹,۳۷۹	۱,۵۳۵,۹۵۰	۲۵
گلستان	۲۰,۳۲۸	۳,۱۵۳,۹۰۰	۲۸
گیلان	۲۴,۹۱۳	۳,۸۷۹,۴۴۰	۲۰
لرستان	۲۴,۴۴۷	۳,۸۱۲,۰۵۰	۱۹
مازندران	۳۳,۳۷۱	۵,۱۴۶,۶۰۰	۱۷
مرکزی	۱۴,۳۱۱	۲,۲۵۶,۱۱۰	۱۴
هرمزگان	۱۸,۸۴۱	۲,۸۵۱,۵۰۰	۱۸
همدان	۲۰,۶۳۰	۳,۲۴۳,۷۶۰	۱۸
یزد	۱۱,۰۲۷	۱,۷۶۱,۳۵۰	۱۷
جمع کل	۸۳۹,۷۶۵	۱۳۱,۱۶۱,۵۱۰	۲۰

بررسی تسهیلات قرض الحسنه ازدواج در لایحه بودجه سال ۱۳۹۸

در بند «الف» تبصره «۱۶» لایحه بودجه ۱۳۹۸ همانند سال‌های گذشته به این موضوع پرداخته شده است و مشابه قانون بودجه سال ۱۳۹۷، تسهیلات قرض الحسنه ازدواج به مبلغ یکصد و پنجاه میلیون ریال برای هریک از زوجین با بازپرداخت پنج‌ساله در نظر گرفته شده است.

جدول ۶. مقایسه احکام بودجه سنواتی در ارتباط با تسهیلات قرض الحسنه ازدواج

عنوان	قانون بودجه ۱۳۹۵	قانون بودجه ۱۳۹۶	قانون بودجه ۱۳۹۷	لایحه بودجه ۱۳۹۸
مبلغ تسهیلات (میلیون ریال)	۱۰۰	۱۰۰	۱۵۰	۱۵۰
دوره بازپرداخت	۴ ساله	۴ ساله	۵ ساله	۵ ساله
تصریح به استفاده از منابع قرض الحسنه جاری	✓	✓	✓	✓
تصریح به اولویت تسهیلات قرض الحسنه ازدواج	✓	✓	✓	✓
تصریح به سقف صف دریافت تسهیلات (۵۰ هزار نفر)	✓	✗	✗	✗
تصریح به سقف زمانی برای پرداخت تسهیلات (یک ماه)	✗	✓	✗	✗
تصریح به نظارت بانک مرکزی بر عملکرد بانک‌ها	✓	✓	✗	✗
تصریح به گزارش دوره‌ای به مجلس	✗	✓	✓	✓
تصریح به گزارش به عموم مردم	✗	✗	✗	✗

همان‌طور که در جدول فوق مشخص است متن موجود در بند «الف» تبصره «۱۶» لایحه بودجه ۱۳۹۸ نسبت به متن قانون در سال‌های گذشته بسیار ضعیف‌تر است و بسیاری از ظرایف نظارتی از آن حذف شده است، لذا ضروری است این متن اصلاح و تکمیل شود. مهم‌ترین مواردی که در حکم تسهیلات قرض الحسنه ازدواج سنوات گذشته وجود داشته، اما در حکم بند «الف» تبصره «۱۶» لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ حذف شده،

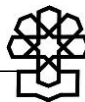
عبارتند از: تصریح به سقف صف دریافت تسهیلات (۵۰ هزار نفر)، تصریح به سقف زمانی برای پرداخت تسهیلات (یک ماه)، تصریح به نظارت بانک مرکزی بر عملکرد بانک‌ها.

امکان‌سنجی افزایش مبلغ تسهیلات ازدواج در سال ۱۳۹۸

با توجه به اینکه پیشنهاد افزایش تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج به دویست میلیون ریال (معادل ۳۳٪ رشد)، دویست و پنجاه میلیون ریال (معادل ۶۷٪ رشد) و سیصد میلیون ریال (معادل ۱۰۰٪ رشد) توسط نمایندگان محترم در کمیسیون‌های مختلف مطرح شده است، در ادامه به امکان‌سنجی افزایش مبلغ تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج پرداخته خواهد شد.

- ضرورت

بر اساس گزارش تورم مرکز آمار ایران در آذرماه ۱۳۹۷، شاخص قیمت مصرف‌کننده در پایان آذر ۱۳۹۷ نسبت به ماه مشابه سال قبل ۳۷/۴ درصد رشد کرده است. این شاخص در گروه‌های خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها، مبلمان و لوازم خانگی و اجاره مسکن به ترتیب ۵۱/۹، ۶۸ و ۲۳/۹ درصد رشد داشته است. همچنین شاخص کالاها بیش از ۵۰ درصد رشد داشته است و زیرگروه کالای بادوام حدود ۸۳ درصد رشد را تجربه کرده است؛ اگرچه ضریب اهمیت این زیرگروه در سبد مصرفی خانوار ۵/۴۶ درصد است ولی از آنجا که عمده اقلام جهیزیه در این زیرگروه قرار دارد، می‌توان استنباط کرد تهیه اقلام عمده جهیزیه حداقل ۸۳ درصد رشد داشته است. همچنین بر اساس گزارش تحولات بازار مسکن شهر تهران در آذرماه ۱۳۹۷ بانک مرکزی، میانگین قیمت مسکن در تهران نسبت به ماه مشابه سال قبل ۹۱/۸ درصد رشد داشته است. لذا ضروری است برای حفظ اثرگذاری سیاست تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج، مبلغ آن متناسب با هزینه‌های ازدواج و تشکیل خانواده افزایش یابد.

– مصارف تسهیلات قرض الحسنه ازدواج

در ۹ سال گذشته (از ابتدای ایجاد سامانه متمرکز یعنی ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۶) میانگین سالیانه تعداد تسهیلات قرض الحسنه ازدواج کمتر از یک میلیون و صد هزار نفر بوده است. با فرض این مقدار تقاضا برای سال آتی، در سناریوهای مختلف افزایش تسهیلات قرض الحسنه، میزان مصارف قرض الحسنه به شرح ذیل خواهد بود:

جدول ۷. مصارف قرض الحسنه در سال ۱۳۹۸

(هزار میلیارد ریال)

مجموع	سایر مصارف ^۱	مبلغ مورد نیاز	مصارف قرض الحسنه	
۱۹۵	۳۰	۱۶۵	۱۵۰ میلیون ریال	تسهیلات قرض الحسنه ازدواج
۲۵۰		۲۲۰	۲۰۰ میلیون ریال	
۳۰۵		۲۷۵	۲۵۰ میلیون ریال	
۳۶۰		۳۳۰	۳۰۰ میلیون ریال	

– منابع تسهیلات قرض الحسنه ازدواج

در جدول زیر ارقام مرتبط با قرض الحسنه آمده است. اطلاعات مربوط به پایان سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ به صورت کاملاً محتاطانه و با فرض آ رشد متغیرها با نرخ معادل میانگین رشد سه‌ساله (پایان ۱۳۹۳ تا پایان ۱۳۹۶) برآورد شده است:

۱. در بندهای «ب» و «ج» تبصره «۱۶» نیز بیست هزار میلیارد ریال برای تسهیلات به مددجویان کمیته امداد و بهزیستی و هزار میلیارد ریال برای ستاد مردمی رسیدگی به امور دین و کمک به زندانیان نیازمند در نظر گرفته شده است، با اضافه کردن هشت هزار میلیارد ریال برای مشاغل خانگی و هزار میلیارد ریال سایر مصارف به سی هزار میلیارد ریال افزایش می‌یابد.
 ۲. نرخ رشد نقدینگی در سال ۱۳۹۶، در یک سال منتهی به مهر ۱۳۹۷ و در هفت ماهه ابتدای ۱۳۹۷ به ترتیب برابر ۲۲، ۲۰ و ۱۱ درصد بوده است. رشد سپرده‌های قرض الحسنه پس‌انداز در دوره‌های مزبور برابر ۲۱، ۳۴ و ۱۰ درصد و برای سپرده‌های قرض الحسنه جاری برابر ۲۴، ۵۲ و ۲۰ درصد و برای تسهیلات قرض الحسنه برابر ۲۸، ۳۰ و ۱۹ درصد بوده است. شایان ذکر است نرخ رشد متوسط سه ساله (پایان ۱۳۹۳ تا پایان ۱۳۹۶) برای سپرده‌های قرض الحسنه پس‌انداز، جاری و تسهیلات به ترتیب ۲۵، ۲۰/۷ و ۲۲/۵ درصد است که نسبت به نرخ رشد سال‌های اخیر کمتر است و برای پرهیز از بیش برآورد منابع کار قرار گرفته است.

جدول ۸. سپرده‌ها و تسهیلات قرض‌الحسنه

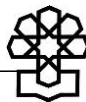
(هزار میلیارد ریال)

پیش‌بینی		مهر ۱۳۹۷	اسفند ۱۳۹۶	
اسفند ۱۳۹۷	اسفند ۱۳۹۷			
۱۱۲۱	۸۹۷	۷۸۹/۵	۷۱۷/۶	مانده سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز ^۱
۱۷۹۷	۱۴۸۹	۱۶۱۳/۴	۱۲۳۳/۳	مانده سپرده‌های قرض‌الحسنه جاری
۹۰۸	۷۳۵	۷۱۰/۳	۵۹۵/۲	مانده تسهیلات قرض‌الحسنه پرداخت شده

در صورتی که مانده تسهیلات قرض‌الحسنه در پایان اسفند ۱۳۹۷ برابر ۷۳۵ هزار میلیارد ریال باشد (با توجه به مقدار این متغیر در مهر ۱۳۹۷ قطعاً بیشتر خواهد بود)، از آنجا که دوره بازپرداخت عمده تسهیلات قرض‌الحسنه حداکثر پنج‌ساله است، انتظار می‌رود در سال ۱۳۹۸ بیست درصد از تسهیلات قرض‌الحسنه معادل ۱۴۷ هزار میلیارد ریال بازپرداخت شود و امکان پرداخت تسهیلات جدید به همین میزان فراهم باشد.

از سوی دیگر سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز پس از کسر سپرده‌های صندوق پس‌انداز مسکن و میزان ۱۰٪ سپرده قانونی در پایان سال ۱۳۹۸ بالغ بر ۱۰۰۹ هزار میلیارد ریال خواهد بود. در صورتی که تسهیلات قرض‌الحسنه معادل ۹۵٪ سپرده‌های مذکور پرداخت شود،^۲ مانده تسهیلات قرض‌الحسنه در پایان سال ۱۳۹۸ باید برابر ۹۵۸ هزار میلیارد ریال باشد که به معنی افزایش مانده تسهیلات در سال ۱۳۹۸ به میزان ۲۲۳ هزار میلیارد ریال خواهد بود.

۱. پس از کسر سپرده پس‌انداز مسکن.
 ۲. بند «۱» تصویب‌نامه شماره ۲۱۱۴۲۲/ت/۲۹۳۹۴هـ مورخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۶ هیئت‌وزیران در خصوص «نحوه ساماندهی منابع قرض‌الحسنه مؤسسات اعتباری و ترویج فرهنگ قرض‌الحسنه در بین مردم» که براساس آن کلیه مؤسسات اعتباری مکلف شدند «حداقل ۹۵ درصد منابع سپرده‌های پس‌انداز قرض‌الحسنه را پس از کسر سپرده قانونی به پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه اختصاص دهند».

منبع سوم نیز استفاده از مانده سپرده‌های قرض‌الحسنه جاری است که از سال ۱۳۹۵ استفاده از آن برای پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه تبدیل به قانون شده است و در لوایح بودجه سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ نیز توسط دولت مطرح شده است ولی تاکنون شواهدی دال بر استفاده از آنها دیده نشده است. در صورتی که ۵٪ از این سپرده‌ها (پس از کسر سپرده قانونی) صرف تسهیلات قرض‌الحسنه شود به معنی افزایش توان تسهیلات‌دهی به میزان ۸۰ هزار میلیارد ریال و در صورتی که این نسبت به ۱۰٪ برسد، به معنی افزایش ۱۶۰ هزار میلیاردی در توان تسهیلات‌دهی خواهد بود.

جدول ۹. منابع تسهیلات قرض‌الحسنه در سال ۱۳۹۸ در سناریوهای مختلف

استفاده از سپرده‌های قرض‌الحسنه جاری (هزار میلیارد ریال)

به میزان ۱۰٪	به میزان ۵٪	عدم استفاده	
۱۴۷	۱۴۷	۱۴۷	بازپرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه
۲۲۳	۲۲۳	۲۲۳	رشد منابع پس‌انداز قرض‌الحسنه
۱۶۰	۸۰	۰	سپرده‌های قرض‌الحسنه جاری
۵۳۰	۴۵۰	۳۷۰	مجموع

بنابراین:

- در صورتی رعایت دستورالعمل بانک مرکزی مبنی بر رعایت نسبت تسهیلات قرض‌الحسنه به سپرده پس‌انداز قرض‌الحسنه به میزان حداقل ۹۵٪ و حتی بدون استفاده از منابع قرض‌الحسنه جاری، مجموع منابع برابر ۳۷۰ هزار میلیارد ریال خواهد بود و افزایش تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج تا ۳۰۰ میلیون ریال ممکن خواهد بود. حتی در صورتی که نسبت مزبور در حد ۹۰٪ رعایت شود، مجموع منابع برابر ۳۲۰ هزار میلیارد ریال خواهد بود و افزایش تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج تا ۲۵۰ میلیون ریال ممکن خواهد بود.

• در صورتی که بانک مرکزی بر اساس قوانین بودجه سال‌های اخیر، بانک‌ها را ملزم به استفاده از منابع قرض‌الحسنه جاری نماید، منابع تسهیلات قرض‌الحسنه افزایش خواهد یافت و در دو سناریو به ۴۵۰ هزار میلیارد ریال و ۵۳۰ هزار میلیارد ریال خواهد رسید که بسیار بیشتر از منابع مورد نیاز برای افزایش تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج است.

– ملاحظات مرتبط با افزایش تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج

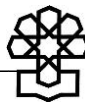
یکی از موارد قابل توجه پیرامون افزایش مبلغ تسهیلات قرض‌الحسنه، مبلغ اقساط است. در جدول زیر مبلغ اقساط در سناریوهای مختلف محاسبه شده است.

جدول ۱۰. مبلغ اقساط تسهیلات قرض‌الحسنه^۱ (هزار ریال)

۷ ساله	۶ ساله	۵ ساله	میزان تسهیلات / مدت بازپرداخت
۱۹۴۸	۲۲۷۲	۲۷۲۷	۱۵۰ میلیون ریال
۲۵۹۷	۳۰۳۰	۳۶۳۶	۲۰۰ میلیون ریال
۳۲۴۶	۳۷۸۷	۴۵۴۵	۲۵۰ میلیون ریال
۳۸۹۶	۴۵۴۵	۵۴۵۴	۳۰۰ میلیون ریال

اگرچه افزایش مبلغ تسهیلات قرض‌الحسنه به ارقام فوق‌الذکر ممکن است؛ ولی باید توجه داشت مبلغ تسهیلات تا حدی افزایش یابد که جامعه هدف توان بازپرداخت اقساط تسهیلات را داشته باشند. همچنین افزایش مدت بازپرداخت تسهیلات نیز، از آنجا که منابع پرداخت تسهیلات را در سال‌های آینده با مشکل مواجه می‌کند، نمی‌تواند راهکار مناسبی باشد.

۱. بر اساس دستورالعمل بانک مرکزی، در هر سال، قسط اول صرف کارمزد ۴٪ سالانه و ۱۱ قسط باقی‌مانده صرف بازپرداخت تسهیلات خواهد شد.

امکان برنامه‌ریزی برای مازاد منابع قرض‌الحسنه بانک‌ها

در جدول ذیل مازاد منابع تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج در سناریوهای مختلف مبلغ تسهیلات قرض‌الحسنه و نیز سناریوهای مختلف استفاده از سپرده‌های قرض‌الحسنه جاری آمده است:

جدول ۱۱. مازاد منابع قرض‌الحسنه در سال ۱۳۹۸ در سناریوهای مختلف تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج و استفاده از سپرده‌های قرض‌الحسنه جاری

(هزار میلیارد ریال)

میزان استفاده از منابع قرض‌الحسنه جاری			میلیون ریال	تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج
عدم استفاده	به میزان ۵٪	به میزان ۱۰٪		
۱۷۵	۲۵۵	۳۳۵	۱۵۰	
۱۲۰	۲۰۰	۲۸۰	۲۰۰	
۶۵	۱۴۵	۲۲۵	۲۵۰	
۱۰	۹۰	۱۷۰	۳۰۰	

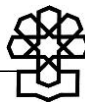
از جدول فوق دو نتیجه‌گیری می‌توان کرد:

- در صورت عدم افزایش تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج، مازاد منابع قرض‌الحسنه، حتی در صورت عدم استفاده از منابع قرض‌الحسنه جاری بالغ بر ۱۷۵ هزار میلیارد ریال است و عدم برنامه‌ریزی برای آن به افزایش مجدد تسهیلات قرض‌الحسنه صلاحیت‌مانند تسهیلات ضروری به کارکنان و اشخاص مرتبط بانک‌ها منجر خواهد شد.

۲. حتی در صورت افزایش مبلغ تسهیلات به ۳۰۰ میلیون ریال نیز بخشی از منابع مازاد خواهد بود. لذا لازم است مصرف جدیدی برای منابع مازاد در نظر گرفته شود یا اعتبار در نظر گرفته شده برای بندهای «ب» و «ج» افزایش یابد. مصرف جدید لازم است مانند ازدواج، جعل ناپذیر و قابل راستی‌آزمایی سیستمی باشد. یکی از بهترین مصادیق موجود تسهیلات قرض‌الحسنه تولد فرزند است. در سال‌های گذشته به طور متوسط سالیانه ۱/۵ میلیون نوزاد در کشور به دنیا آمده است. در صورتی که به هر نوزاد در سناریوی اول ۳۰ میلیون ریال و در سناریوی دوم ۵۰ میلیون ریال تسهیلات قرض‌الحسنه پرداخت شود، به ترتیب نیازمند ۴۵ و ۷۵ هزار میلیارد ریال است که امکان پرداخت آن وجود خواهد داشت.

دیدگاه مخالفان افزایش مبلغ تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج

در سال‌های گذشته و نیز سال جاری با طرح موضوع افزایش تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج در مجلس، همواره برخی صاحب‌نظران و مسئولان نظام بانکی با این افزایش مخالفت کرده‌اند، برخی از دلایل ارائه شده توسط این افراد به همراه پاسخ‌های آن در جدول ذیل است:

جدول ۱۲. ایرادهای مطرح شده توسط مخالفان افزایش تسهیلات ازدواج و پاسخ‌های آن

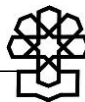
پاسخ	ایراد مطرح شده
اگرچه همه منابع قرض‌الحسنه پس‌انداز بانک‌ها صرف پرداخت تسهیلات شده است ولی از زمان تصویب قانون بودجه سال ۱۳۹۵، بانک‌ها موظف به پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه معادل بخشی از منابع سپرده‌های قرض‌الحسنه جاری نیز بوده‌اند که به‌رغم تکرار این موضوع در قوانین بودجه سه سال گذشته، عملکرد چندانی نداشته است.	نسبت تسهیلات به سپرده‌های قرض‌الحسنه بانک‌ها در پایان مهرماه سال جاری، به حدود ۱۰۰ درصد رسیده است که حاکی از مصرف کل منابع سپرده‌های پس‌انداز قرض‌الحسنه برای امور قرض‌الحسنه است.
همان‌طور که در توضیح جدول ۲ گذشت، علت اصلی عدم پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه در سرفصل‌های مختلف اعم از اشتغال مددجویان کمیته امداد و بهزیستی و اشتغال خانگی، سهم حدود ۴۰ درصدی تسهیلات ضروری از تسهیلات قرض‌الحسنه پرداختی است نه تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج. شایان ذکر است در مجموعه بانک‌های خصوصی این سهم به ۵۵ درصد افزایش می‌یابد. در صورتی که نظارت بانک مرکزی به کاهش تنها ۱۲ درصد پرداخت این تسهیلات منجر می‌شد، امکان پرداخت کل سهمیه سرفصل‌های فوق‌الذکر در ۶ ماه ابتدایی سال فراهم می‌شد.	بانک‌های عامل به علل مختلف از جمله اولویت در پرداخت وام قرض‌الحسنه ازدواج نمی‌توانند نسبت به پرداخت کامل سهمیه‌های ابلاغی بانک مرکزی برای افراد تحت پوشش کمیته امداد، بهزیستی و مشاغل خانگی اقدام کنند.
تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج به دلیل آنکه به همه ایرانیان فقط برای یک بار تعلق می‌گیرد نسبت به سایر مصارف قرض‌الحسنه ترجیح دارد، ضمن اینکه این تسهیلات عموماً صرف خرید کالا و خدمات مرتبط با ازدواج و جهیزیه می‌شود و با تحریک تقاضا در شرایط رکود اقتصادی به افزایش تولید و اشتغال منجر خواهد شد.	در صورت افزایش سقف فردی قرض‌الحسنه ازدواج، منابع قرض‌الحسنه کمتری به اشتغال و افزایش تولید داخلی در کشور تخصیص خواهد یافت.
میزان افزایش تسهیلات قرض‌الحسنه حتماً باید با لحاظ مبلغ اقساط و قابل پرداخت بودن آن انجام شود، با این وجود در صورتی که برخی افراد توانایی بازپرداخت اقساط را نداشته باشند می‌توانند به صورت داوطلبانه تسهیلات کمتری دریافت کنند.	در صورت افزایش سقف فردی قرض‌الحسنه ازدواج، متقاضیان ازدواج که عموماً جوان بوده و اشتغال ثابت ندارند، در آینده با مشکلات بیشتری ناشی از عدم امکان بازپرداخت اقساط بانکی روبه‌رو خواهند شد.
تجربه افزایش مبلغ تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج و فشار افکار عمومی بر بانک مرکزی حاکی از آن است که بانک مرکزی تحت این شرایط نظارت بهتر و دقیق‌تری بر بانک‌ها خواهد داشت و این تشدید نظارت منجر به پرداخت تسهیلات بیشتر و کاهش طول صف خواهد شد. سهم قابل توجه تسهیلات ضروری که ویژگی اشخاص دریافت‌کننده آن مشخص نیست، نشان‌دهنده ضرورت افزایش نظارت بانک مرکزی بر بانک‌هاست.	در صورت افزایش سقف فردی قرض‌الحسنه ازدواج، افراد در صف تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج افزایش خواهند یافت.

ایراد مطرح شده	پاسخ
تعیین سهمیه‌های قرض‌الحسنه برای بانک‌ها به حکم قانون و بدون توجه به ملاحظات نقدینگی آنها، موجب پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه (به‌ویژه تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج) از محل اضافه برداشت از بانک مرکزی و تشدید کسری منابع آنها خواهد شد و عوارض زیانباری به همراه خواهد داشت.	آخرین بند از موارد فوق‌الذکر واجد اشکالات متعدد مفهومی است که در شرح آن در این گزارش نمی‌گنجد، علاوه بر آن در صورتی که وضعیت برخی بانک‌ها از جهت شاخص‌های نظارتی اعم از اضافه برداشت، کفایت سرمایه و... نامطلوب ارزیابی می‌شود، بانک مرکزی لازم است از هرگونه افزایش در ترازنامه این بانک‌ها اعم از پرداخت انواع تسهیلات و خرید انواع دارایی‌ها ممانعت کند نه اینکه صرفاً مانع پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه توسط آنها شود. ضمن آنکه سهم تسهیلات قرض‌الحسنه از کل سبد تسهیلات بانک‌ها حدود ۰.۶٪ و سهم تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج کمتر از ۰.۳٪ است. همچنین لازم به یادآوری است بخش اعظم تسهیلات قرض‌الحسنه از محل سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز که توسط عموم مردم و بدون چشم داشت و با اهداف خیرخواهانه نزد بانک‌ها سپرده گذاری می‌شود، پرداخت می‌شود.

لذا هیچ‌یک از ایرادهای مطرح شده توسط مخالفان وارد نخواهد بود و با استناد به محاسبات انجام شده در بخش امکان‌سنجی، افزایش مبلغ تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج برای سال آینده عملیاتی خواهد بود. با این وجود نظارت بانک مرکزی بر عملکرد بانک‌ها به ویژه بانک‌های خصوصی برای تحقق این حکم لازم و ضروری است.

جمع‌بندی و ارائه پیشنهاد اصلاحی

با توجه به بررسی صورت گرفته و استدلال‌های ارائه شده، پیشنهادهای اصلاحی مربوط به بندهای تبصره «۱۶» لایحه بودجه ۱۳۹۸ به شرح ذیل بیان می‌شود:

جدول ۱۳. اصلاحات پیشنهادی در ارتباط با بندهای تبصره «۱۶» لایحه بودجه ۱۳۹۸

بند	پیشنهاد اصلاحی
	<p>۱. فراز دوم بند «الف» به شرح ذیل اصلاح می‌شود:</p> <p>«تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج برای هریک از زوج‌ها در سال ۱۳۹۸، دوپست و پنجاه میلیون (۲۵۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال با دوره بازپرداخت ۶ ساله می‌باشد.»</p> <p>۲. بند ذیل به بند «الف» الحاق شود:</p> <p>«با هدف تحقق سیاست کلی نظام در موضوع جمعیت، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است کلیه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری کشور را ملزم کند به اندازه سهم خود از مجموع کلیه منابع در اختیار قرض‌الحسنه پس‌انداز و قرض‌الحسنه جاری، در پرداخت «تسهیلات قرض‌الحسنه تولد فرزند» مشارکت نمایند و به سرپرست قانونی نوزادانی که در سال ۱۳۹۸ متولد می‌شوند، تسهیلات قرض‌الحسنه به مبلغ سی میلیون (۳۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال با دوره بازپرداخت دوساله پرداخت نمایند.»</p> <p>۳. موارد ذیل جهت نظارت بر پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه الحاق می‌شود:</p> <p>«بانک مرکزی می‌تواند، بانک‌ها را موظف کند معادل بخشی از مانده سپرده قرض‌الحسنه جاری، تسهیلات قرض‌الحسنه پرداخت نمایند.</p> <p>بانک مرکزی موظف است گزارش عملکرد این بند را هر سه ماه یک بار، به کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی ارائه نماید و از ابتدای سال ۱۳۹۸ به صورت ماهیانه تعداد متقاضیان در صف و تعداد تسهیلات پرداخت شده را به تفکیک هر بانک و هر استان در سامانه تسهیلات قرض‌الحسنه به روزرسانی نماید.</p> <p>بانک مرکزی وظیفه نظارت بر اجرای این قانون و جریمه بانک‌های متخلف در این زمینه را برعهده دارد و می‌تواند به منظور تسهیل و تسریع در پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه، در چارچوب قوانین و مقررات، از ابزارها و سازوکارهای تشویقی و تنبیهی لازم برای بانک‌ها و مؤسسات اعتباری استفاده نماید. دستورالعمل مربوطه ظرف مدت سه ماه به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید.»</p>
«ب»	<p>۱. عبارت «مانده سپرده‌های قرض‌الحسنه بانکی و رشد مبلغ مزبور را» حذف شود.</p> <p>۲. عبارت ذیل الحاق شود:</p> <p>«کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی می‌توانند جهت تسهیل در دریافت تسهیلات توسط مددجویانشان، سازوکارها و اقدامات لازم را جهت ارائه تضامین و وثایق لازم به بانک‌ها به کار گیرند.»</p>
«ج»	بدون اصلاح

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۶۲۹۱

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور ۵۷. تبصره «۱۶» بندهای «الف»، «ب» و «ج» - تسهیلات قرض الحسنه

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه بازارهای مالی)

تهیه و تدوین‌کننده: سیدمهدی بنی‌طبا

ناظر علمی: سیدمهدی حسینی دولت‌آبادی، سیدعلی روحانی

متقاضی: کمیسیون تلفیق

ویراستار تخصصی: _____

واژه‌های کلیدی:

۱. قرض الحسنه

۲. ازدواج

۳. لایحه بودجه سال ۱۳۹۸

تاریخ انتشار: ۱۳۹۷/۱۰/۳۰